

Whitepaper

Samenwerking Onderwijs en Jeugdhulp

Het juiste inzicht om samenwerking te bevorderen

Inhoud

Inleiding	3
Onvoldoende afstemming	3
Integrale visie	3
Data-analyse: de cyclus doorlopen	6
Inzicht in samenhang	7
Koppelen van data	7
Dashboard Onderwijsgerelateerde Jeugdhulp	10
Informatie gebruiken voor maatwerk	11
Verder met Van Dam Datapartners	12

Inleiding

Professionals in het onderwijs en binnen de jeugdhulp moeten meer gaan samenwerken, zo luiden de nieuwsberichten al jaren. Zowel binnen de jeugdhulp als binnen het (passend) onderwijs loopt men tegen flinke uitdagingen aan; bijvoorbeeld toenemende problematiek op het vlak van armoede, gebrek aan huisvesting, drugsgebruik, schulden, en een tekort aan (de juiste) middelen (op de juiste plek). Alle betrokkenen streven naar verbetering voor dezelfde doelgroep; de jeugdigen in ons land. Toch wordt er vaak door verschillende 'brillen' gekeken naar deze uitdagingen. Wat als we eens naar deze doelgroep gaan kijken door één bril? Wat leert ons dit dan?

In dit whitepaper lees je meer over de uitdagingen in dit werkveld en de oplossing die data-analyse kan bieden in het samenbrengen van het onderwijs en de jeugdhulp om jeugdigen een zo optimaal mogelijke kans te bieden zich te ontwikkelen.

In 6 hoofdstukken nemen we je in dit whitepaper mee in het verbeteren van afstemming die moet gaan plaatsvinden in de samenwerking in het werkveld van (passend) onderwijs en jeugdhulp. Vervolgens bespreken we onze visie op de samenhang tussen deze twee werkvelden en hoe dataanalyse kan helpen om de ervaren knelpunten in de samenwerking binnen (passend) onderwijs en

jeugdhulp aan te pakken. Aan de hand van praktijkvoorbeelden en de verschillende mogelijkheden om van data naar informatie te komen die gebruikt kan worden voor het implementeren, monitoren en bijstellen van vernieuwend beleid.

Onvoldoende afstemming

De wet Passend Onderwijs en de Jeugdwet verplichten gemeenten en schoolbesturen om afspraken te maken over de samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijsondersteuning. Nu beide nieuwe wetgevingen een aantal jaren van kracht zijn, hebben er evaluaties plaatsgevonden.

In 2020 is het evaluatierapport uitgekomen over de wet Passend Onderwijs (mei 2020). Hierin was ook aandacht voor één van de initiële doelen van deze wet; het verbeteren van de samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en zorg. De conclusie van de evaluatie is duidelijk op dit punt; de afstemming tussen onderwijs en jeugdhulp bevindt zich in de kinderschoenen en de tevredenheid hierover is wisselend. Er zijn verschillende initiatieven om de afstemming te verbeteren, maar er blijven grote knelpunten. Zoals het gegeven dat er veel bestuurlijk overleg is tussen onderwijs en gemeenten, maar weinig gezamenlijk beleid. Of het gegeven dat een jeugdige (en diens ouders) die zowel extra ondersteuning nodig heeft vanuit school/het samenwerkingsverband en vanuit jeugdhulp, te maken krijgt met veel bureaucratie en regelwerk, omdat de verschillende hulpverlening vanuit separate budgetten wordt betaald. Deze knelpunten ontstaan, omdat het onderwijs en de jeugdhulp twee geschieden circuits zijn. Dit levert discussies op over financiën, rollen en verantwoordelijkheden.

In 2018 vond de eerste evaluatie van de Jeugdwet plaats. Ook in deze evaluatie was er aandacht voor de samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs, omdat ontkokering en het verbeteren van de samenwerking op gemeentelijk niveau één van de doelen was van de Jeugdwet. Uit deze evaluatie bleek dat beide partijen langs elkaar heen werken.

In een kamerbrief van 23 november 2018, stellen minister Slob (Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs) en minister De Jonge (Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) het volgende¹:

Uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet komt naar voren dat in veel gemeenten een goede verbinding tussen jeugdhulp en onderwijs ontbreekt. Ook uit de evaluatie passend onderwijs blijkt dat leraren onvoldoende ondersteund worden door specialisten. Sommige kinderen krijgen daardoor op school niet (tijdig) de ondersteuning en zorg die zij nodig hebben. Zonder deze extra ondersteuning kunnen problemen ontstaan en kan de situatie verergeren. Anderen gaan zelfs helemaal niet naar school, terwijl dat wel zou kunnen. In het schooljaar 2016-2017 zaten 4.215 leerplichtige kinderen langer dan drie maanden thuis. Dat gaat in tegen ons principe, dat alle kinderen het recht hebben om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Uitgangspunt is dat dit zoveel mogelijk op school plaatsvindt. [...] Tegelijkertijd delen ook de landelijke organisaties uit het onderwijs, de jeugdhulp, de zorg, de client-organisaties en de VNG, samenwerkend in een bestuurlijke coalitie, ons gevoel van urgentie om de aansluiting tussen onderwijs, jeugdhulp en zorg te verbeteren.”

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap geeft aan dat er in 2020-2021 een totaal van 2.212 leerlingen thuis zaten. In 2021-2022 ging het om 3.181 leerlingen. Dit betekent dat er sprake is van een stijging van 969 thuiszittende leerlingen.

Integrale visie

Het gevoel van urgentie om te ontkokeren en meer de samenwerking op te zoeken, leeft bij alle betrokkenen. De praktijk blijkt echter een stuk weerbarstiger; er wordt, zowel door onderwijs als door jeugdhulp, nog te veel gekeken en gehandeld vanuit eigen perspectief. Steeds meer betrokkenen realiseren zich dat ze het alleen niet gaan redden om kinderen de beste ontwikkelkansen te geven. En dat ze elkaar dus nodig hebben. Vanuit een psychologische kijk op de ontwikkeling van een kind wordt de urgentie om samen te werken ook onderstreept; hoe een kind leert op school, staat niet los van hoe een kind zich voelt, hoe de thuissituatie is of hoe een kind zich sociaal-emotioneel en gedragsmatig weet te ontwikkelen. Opvoeden, opgroeien en ontwikkelen hangen nauw met elkaar samen en ondersteuning op deze gebieden zal dus ook vanuit een integrale visie bekeken moeten worden. Deze visie vraagt om een gezamenlijke aanpak van onderwijs, gemeenten en jeugdhulp en dus om een gezamenlijk 'bril'.

“We beseften al langere tijd dat er een grijs gebied is tussen onderwijs en jeugdhulp en dat daar de kans lag om de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp te verbeteren. Door inzet van onder andere deze kwantitatieve analyse vonden we de benodigde aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan met elkaar en gezamenlijke afspraken te maken over ons beleid en de wijze van inzet van de beschikbare middelen.”

Miriam Teeuw

Beleidsadviseur Jeugd - Gemeente Altena

¹ Citaat uit een kamerbrief van 23 november 2018.

In 2018 bracht de coalitie onderwijszorgjeugd het rapport 'Met andere ogen' uit over hoe de samenwerking tussen de domeinen (passend) onderwijs, jeugd en zorg verbeterd kan worden. Er werden zeven adviezen meegegeven waarvan we er drie in dit whitepaper willen uitlichten:

- Maak brede lokale afspraken over jeugd onder regie van de gemeente;
- Monitoring dient plaats te vinden op het niveau waarop gezamenlijke afspraken zijn gemaakt zodat het leidt tot lerende organisaties;
- Budgetten en beleid moeten poreuze randen hebben, zodat financiering, zoals de onderwijs- en jeugdbudgetten flexibeler kunnen worden ingezet.

En precies hier komt data-analyse om de hoek kijken; om zicht te krijgen op en inzicht te krijgen in het gezamenlijke 'werkveld' en te ontdekken waar precies die 'poreuze randen' zitten. Door op basis van informatie uit data-analyses afspraken te maken over budgetten en beleid kunnen die afspraken vervolgens worden gemonitord en kunnen ze onderbouwd bijgesteld worden. Door te starten met een kijk door de 'data-bril', kan de gezamenlijke visie vormgegeven worden.

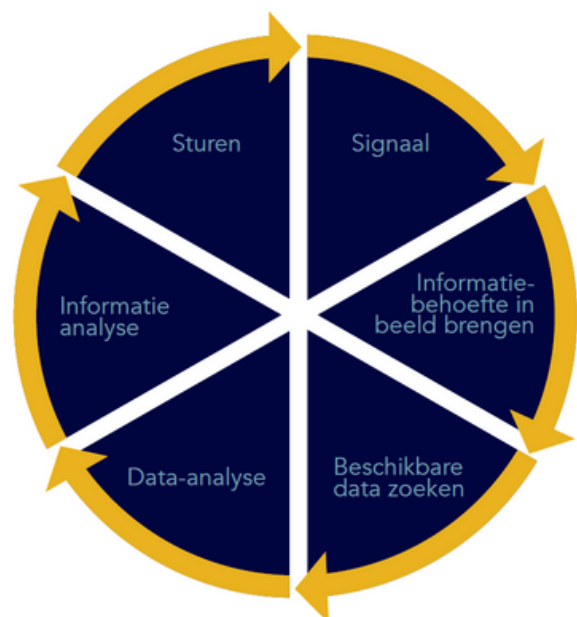

Data-analyse: de cyclus doorlopen

Om tot de gewenste sturingsinformatie te komen vanuit die 'data-bril', is het van belang om alle stappen in de data-analyse cyclus te doorlopen. Werken met data is namelijk een cyclisch proces (zie onderstaand figuur). Vaak start het met een signaal; een signaal van de professionals op de werkvloer, een onderbuikgevoel vanuit het werkveld of een wens voor verandering vanuit beleid.

De cyclus werkt als volgt. Er komt een signaal binnen, bijvoorbeeld van een trend in onderwijs gerelateerde jeugdhulp. De informatiebehoefte wordt vervolgens kenbaar gemaakt aan de data-analist. Deze gaat op basis daarvan op zoek naar de beschikbare data. Vervolgens is het belangrijk om te kijken naar de privacygevoeligheid van de data. Als al deze stappen zijn doorlopen, kan de data-analyse starten. Na de analyse wordt aan de data betekenis gegeven; ze worden in de juiste context geplaatst door middel van een informatieanalyse. Tot slot worden de juiste, passende sturingsmaatregelen ontworpen en wordt de inzet van een gekozen beleidsmaatregel gemonitord.

Zo is de cirkel rond en kan er bij nieuwe signalen, of op een van tevoren afgesproken moment opnieuw gestart worden met het plaatsen van de beschikbare data in de juiste context om tot sturingsinformatie te komen (bijvoorbeeld het wel of niet doorzetten of zelfs uitbreiden van een pilot.)

Inzicht in samenhang

Met behulp van een dergelijke data-analyse kunnen ook de perspectieven van onderwijs en jeugdhulp op een cyclische manier samen worden gebracht. Om tot de juiste acties te kunnen komen, is het om te beginnen van belang om te weten welke jeugdhulp er per school(type) wordt ingezet. In de Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp 2018 stellen de onderzoekers dat de nuance van de praktijk op scholen, in wijken en regio's met dit landelijke onderzoek nog niet in beeld is gekomen. Dit is informatie die wel door middel van lokale (of regionale) data-analyse kan worden verkregen.

Inzicht in de ingezette jeugdhulp per school vraagt om een koppeling van de jeugdhulpdata van een gemeente of regio aan de leerplichtdata van deze gemeente of regio. Het gaat om data die reeds in het bezit zijn van gemeenten of regio's. Door deze reeds beschikbare data bij gemeenten te combineren, komen we tot nieuwe inzichten, bekeken vanuit één bril. Binnen een gemeente of regio kunnen data over jeugdhulpgebruik (welke jeugdige ontvangt welke vorm van jeugdhulp?) gecombineerd worden met data over onderwijs (welke jeugdige staat ingeschreven op welke school?).

Op deze manier worden reeds beschikbare data in een andere, gezamenlijke, context geplaatst waardoor een gezamenlijk perspectief ontstaat. Het is daardoor makkelijk nieuwe sturingsinformatie te verzamelen over mogelijkheden voor gezamenlijk beleid en een zo optimaal mogelijke inzet van (gecombineerde) middelen.

Koppelen van data

Voordat begonnen kan worden met het koppelen van gegevens, moet een aantal stappen worden doorlopen om de privacy van de jeugdigen afdoende te beschermen. Dit proces begint bij het doorlopen van een Privacy Impact Assessment (PIA)

samen met de privacy adviseur/Functionaris Gegevensbescherming. Het is van belang precies te vermelden welke indicatoren je uit welke systemen haalt en aan elkaar koppelt, welke beveiligingsmaatregelen je treft op de gekoppelde bestanden, om stil te staan bij de termijnen van vernietiging en afspraken te maken over het aggregatieniveau waarop eventueel gepubliceerd gaat worden.

Wanneer de goedkeuring er is, kan de data-analyse beginnen. Eerst koppelt de data-analist de verschillende bestanden tot één bestand en vervolgens kunnen de eerste data-analyses worden gedraaid. Een belangrijk onderscheid hierbij is het verschil tussen de data-analyse en de informatieanalyse. Data worden pas informatie wanneer de cijfers in context worden geplaatst en er betekenis aan wordt gegeven. Het is belangrijk om gezamenlijk (met datakennis én inhoudelijke kennis) handvatten te creëren om keuzes te maken op basis van de verkregen informatie. De belangrijkste vraag is daarbij vaak: 'Welke databronnen zijn relevant om te koppelen waardoor aan meer jeugdigen passende hulp geboden kan worden met minder budget?'

Enkele interessante indicatoren om de juiste gegevens bij te verzamelen en de trends in te bepalen zijn:

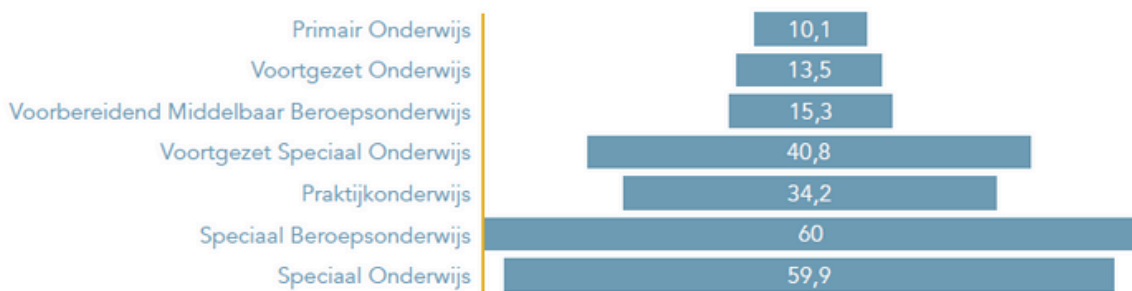
- Het percentage of het aantal jeugdhulpcliënten t.o.v. een X aantal leerlingen;
- Totale kosten jeugdhulp;
- Gemiddelde kosten jeugdhulp per jeugdige.

Deze gegevens kunnen in kaart gebracht worden op verschillende niveaus, bijvoorbeeld:

- Op gemeentelijk niveau;
- Per type onderwijs (Primair onderwijs, Voortgezet onderwijs, Speciaal onderwijs etc.);
- Per school.

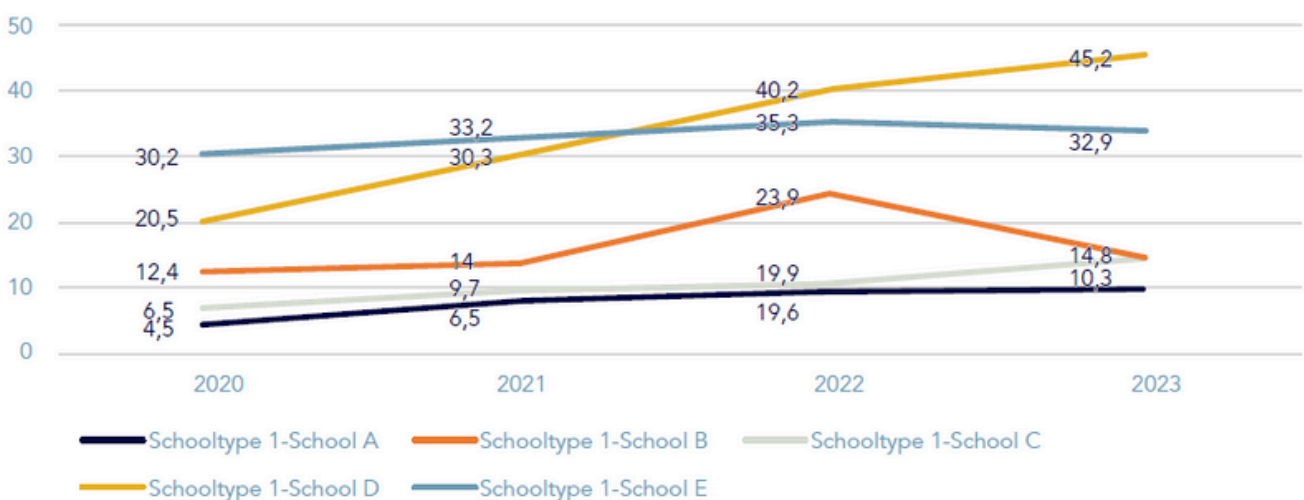
We nemen je graag mee in enkele voorbeelden:

Aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen 2023: Per type school (fictief)

Grafiek 1: Trend in aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen naar schooltype.

Aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen: Trend per school(type) (fictief)

Grafiek 2: Trend in het aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen, naar school en schooltype

In grafiek 1 is het aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen opgenomen en zijn de verschillen hierin per onderwijstype te zien. Dit kan aanleiding zijn om verder in te zoomen op schoolniveau binnen een bepaald onderwijstype: in hoeverre wijken de onderliggende scholen af van het gemiddelde? Welke scholen in het Speciaal Beroepsonderwijs hebben meer dan 60 jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen, en welke minder? Deze analyse maakt het mogelijk dezelfde typen scholen met elkaar te benchmarken en onderlinge ervaringen uit te wisselen.

In grafiek 2 worden de trends per school weergegeven. Is een school stabiel in het jeugdhulpgebruik of zien we een enorme stijging sinds 2020? Door altijd het jeugdhulpgebruik af te zetten tegen 100 leerlingen, hebben verschillen en wisselingen in leerlingenaantallen tussen en binnen scholen geen invloed op de cijfers. Op basis van bovenstaande grafiek kan worden besloten om deze trends te delen met al deze scholen en met elkaar het gesprek aan te gaan, bijvoorbeeld over mogelijke oorzaken van een toename om zo meten van elkaar te leren.

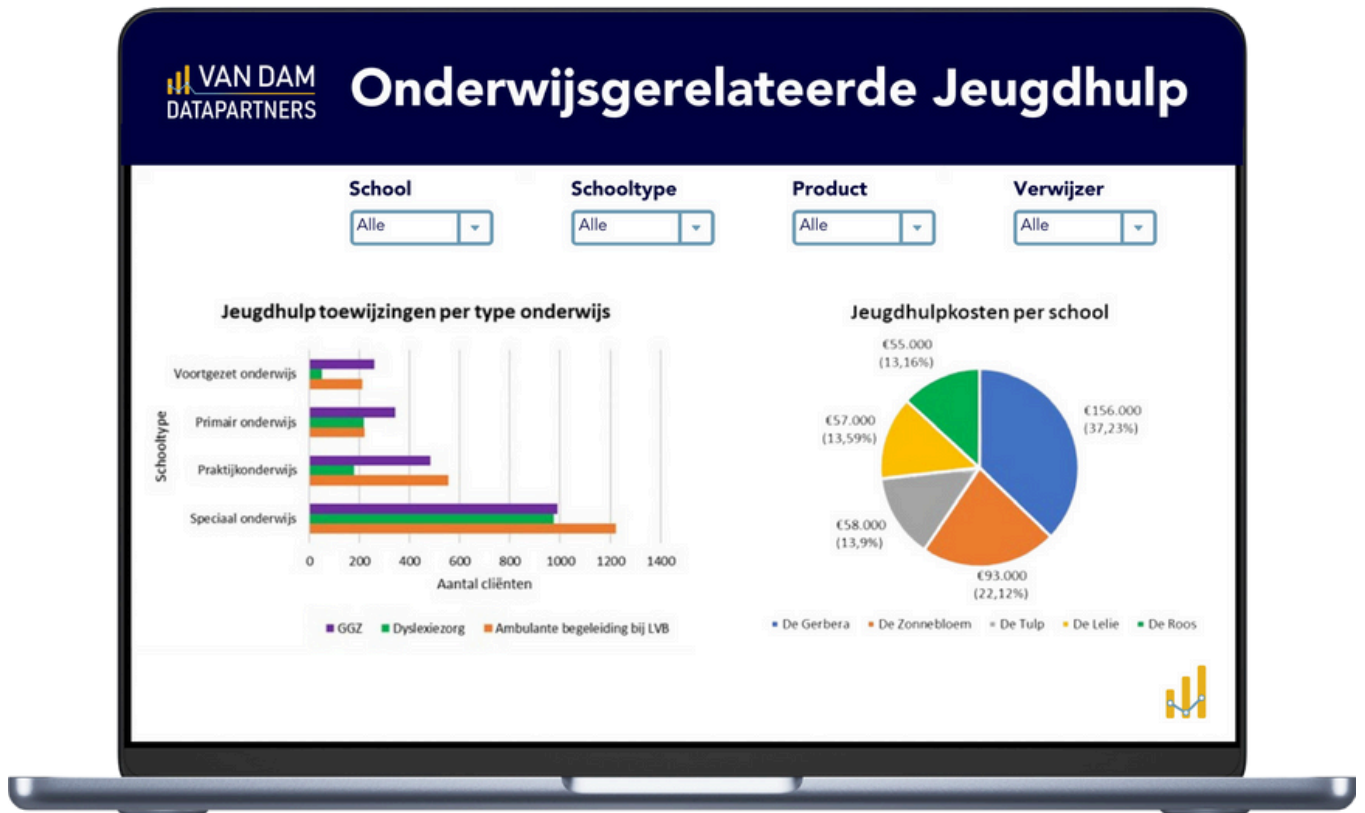

Dashboard Onderwijsgerelateerde Jeugdhulp

Het is ook mogelijk om in kaart te brengen welke vormen van jeugdhulp in worden gezet op scholen en op welk problematiek en hulpvragen deze wijzen. Bijvoorbeeld als er procentueel gezien veel doorverwijzingen zijn naar de GGZ vanuit een bepaalde school. Of als er een hoog percentage dyslexiezorg wordt geleverd binnen de scholen van een bepaald samenwerkingsverband. Met een dynamisch dashboard is het mogelijk om deze informatie inzichtelijk te maken middels visualisaties die aangepast kunnen worden aan de gewenste informatiebehoefte. Zo kan het de ene keer zinvol zijn om de informatie op gemeentelijk niveau in kaart te brengen en de andere keer op het niveau van een bepaald type school of

zelfs op het niveau van één enkele school. Dit kan vervolgens gebruikt worden als startpunt voor afstemmingsgesprekken tussen onderwijs, gemeenten en zorg. Daarnaast kan het ook handvaten geven voor te nemen beleidskeuzes.

Andere verdiepende analyses zijn ook mogelijk bijvoorbeeld om zicht te krijgen op de betrokken zorgaanbieders, de duur van de ingezette jeugdhulp, type verwijzers, gemiddelde leeftijd van leerlingen bij inzet jeugdhulp, arrangementen, ontwikkelingen, dubbele financiering in speciaal onderwijs (veel dagdelen dagbesteding én inschrijving speciaal onderwijs) et cetera.

Informatie gebruiken voor maatwerk

Na het uitvoeren van bovengenoemde analyses en het hiermee verkrijgen van nieuwe informatie volgt de laatste stap in de cyclus: van inzicht naar sturen. De informatie is er, maar hoe ga je hier de juiste (beleids)maatregelen op ontwikkelen? Een aantal praktijkvoorbeelden geven we hieronder:

- Is er sprake van veel GGZ op bepaalde middelbare scholen, verwezen door de huisarts? Dat kan aanleiding zijn voor de inzet van een GGZ-hulpverlener op deze specifieke middelbare school, of op een groep van scholen;
- Is er sprake van veel dagdelen dagbesteding op het speciaal onderwijs, terwijl een kind ook leerplichtig is? Dat kan aanleiding zijn om, met de instelling waar dit speelt, gesprekken aan te gaan over het proberen te voorkomen van deze dubbele financiering. En om verwachtingen naar elkaar (gemeente, onderwijs en zorgaanbieders) uit te spreken en op elkaar af te stemmen;
- Zie je een hoog aantal jeugdhulpcliënten per 100 leerlingen? Misschien is dan de inzet van een vaste jeugdconsulent voor een aantal uur per week op school een goed idee. Deze jeugdconsulent kan een preventieve rol vervullen door op een laagdrempelige manier beschikbaar te zijn voor leerlingen op die school. Daarnaast vertolkt de jeugdconsulent een consultatieve rol voor leerkrachten en ouders wanneer ze vragen hebben over een leerling/jeugdige. Hierdoor hoeft er niet meteen opgeschaald te worden naar het sociaal team.

En zo kan er, afhankelijk van het signaal waarmee het cyclische proces begon, gekozen worden voor verschillende analyses om van data naar sturingsinformatie te komen.

Verder met Van Dam Datapartners

Houdt de kwestie onderwijsgerelateerde jeugdhulp jouw gemeente ook bezig? Ben je geïnteresseerd in onze aanpak rondom het bevorderen van de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp? We delen onze kennis en onze ervaring graag met je! We nemen je stap voor stap mee in het proces: wat je moet doen in het kader van de privacywetgeving, de data-analyse en de informatieanalyse, zodat we samen de juiste sturingsmaatregelen kunnen ontwerpen. Waarschijnlijk heeft ook jouw gemeente een hoop data nog niet optimaal benut of ingezet, waar je een hoop interessante informatie misloopt om beleidsbeslissingen te ondersteunen.

Wil je op basis van ons whitepaper een impuls geven aan jouw samenwerking van onderwijs en jeugdhulp?

Wij staan je graag te woord! Neem contact op met onze adviseur

conny@vandamdatapartners.nl

VAN DAM
DATAPARTNERS

